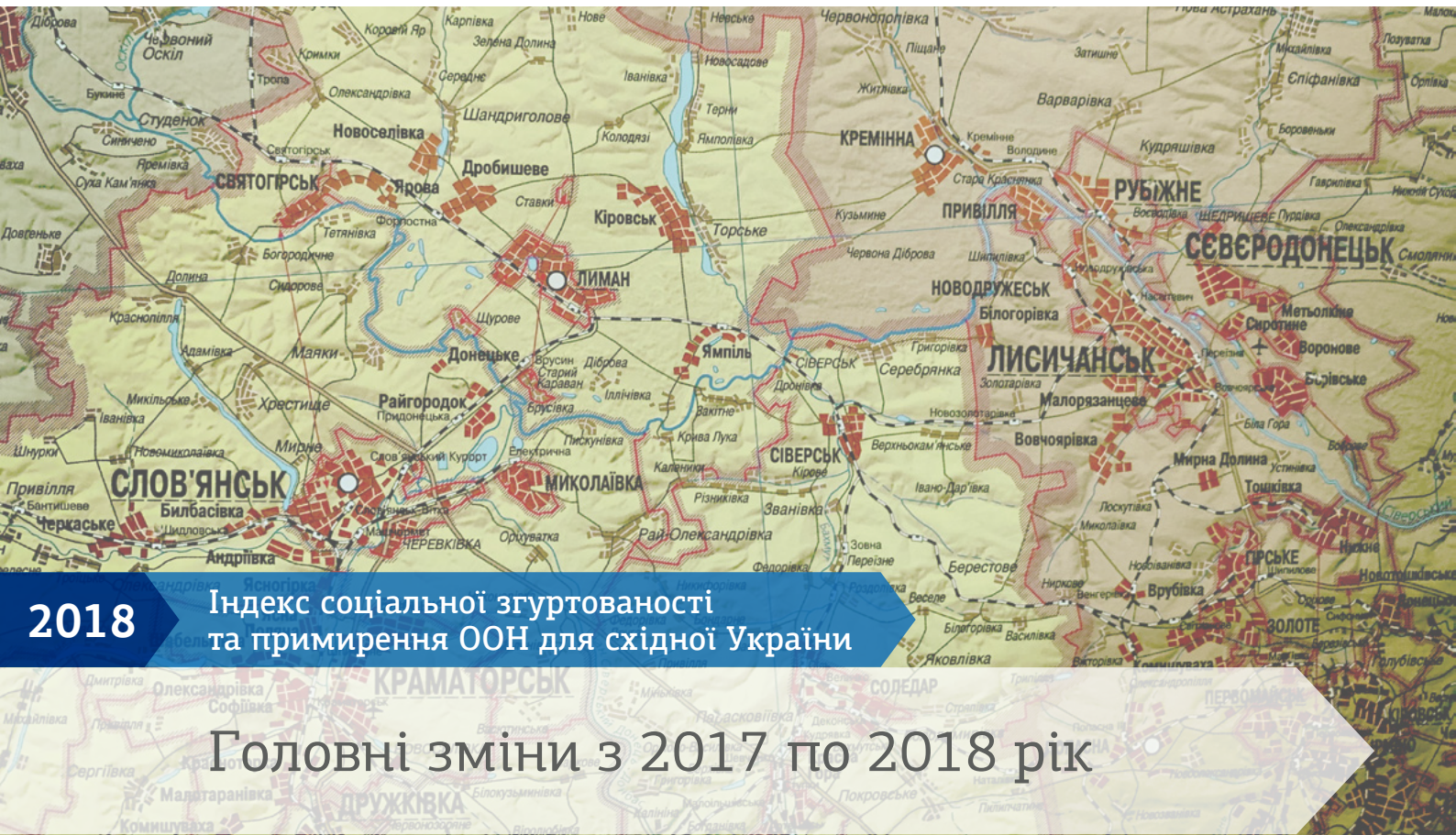

MOVING FORWARD
TOGETHER

UNITED NATIONS
UKRAINE

2018

Індекс соціальної згуртованості та примирення ООН для східної України

Головні зміни з 2017 по 2018 рік

Про Індекс USE

Індекс соціальної згуртованості і примирення ООН для східної України (скорочено – USE) являє собою аналітичний інструмент, покликаний покращити розуміння соціальної динаміки на підконтрольних уряду територіях (ПУТ) в Донецькій та Луганській областях, а також в сусідніх з ними Дніпропетровській, Запорізькій та Харківській областях. Індекс допомагає визначити стратегічні вихідні точки для розробки рішень та програм, які сприяють зміцненню соціальної згуртованості.

Індекс USE базується на методології Індексу соціальної згуртованості і примирення (SCORE), що був розроблений на Кіпрі Центром сталого миру й демократичного розвитку (SeeD) та Програмою розвитку ООН. Ця ініціатива в Україні імплементується спільно трьома агентствами ООН в Україні – Програмою розвитку ООН (ПРООН), Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) і Міжнародною організацією з міграції (МОМ) – під загальним керівництвом Офісу Координатора системи ООН. USE являє собою одне з досліджень ООН, яке допомагає спільному аналізу ситуації та імплементатії програм в Україні.

Імплементатія Індексу USE проводиться щорічно і складається з двох компонентів. Перший компонент складається з опитування приблизно 6000 дорослих осіб, що проживають в п'яти областях на сході України, в тому числі уздовж лінії розмежування на підконтрольних уряду територіях (ПУТ), а другий компонент відображає погляди підлітків, що проживають в Донецькій та Луганській областях (ПУТ). Концептуальна модель Індексу USE складається з більш ніж 70 показників, більшість з яких вимірюється за допомогою декількох пунктів опитувальника.

Розробка концептуальної моделі та аналіз даних проводились шляхом проведення серії консультацій з владою і представниками громадянського суспільства в Києві та в кожній з п'яти областей. Отримати більш детальну інформацію про Індекс USE, а також ознайомитися з результатами першої (2017) та другої (2018) хвиль опитування можна на сайті use.scoreforpeace.org.

Вступ

В цьому звіті наведені найбільш значущі зміни між першою хвилею (2017 рік) і другою хвилею (2018 рік) Індексу USE за компонентом дорослого населення. Показники, які представлені в цьому звіті, були відібрані та ранжовані у відповідності до значення статистично значущих змін, а не з урахуванням важливості або абсолютного значення показника. Іншими словами, ті показники, за якими не було зафіксовано значущих змін (хоча вони можуть мати особливо високе або особливо низьке абсолютне значення і являють собою важливі показники соціальної згуртованості), не було включено до цього звіту.

Значення показників вимірювалися за допомогою шкали від 0 до 10, де 0 вказує на те, що досліджуване явище відсутнє, а 10 означає, що показник виявлений на високому рівні. У першій частині цього звіту викладені найбільш помітні зміни, які відбулися в цілому у всіх п'яти областях. Враховуючи значні відмінності щодо показників у п'яти областях (тобто, на сході України), у другій частині цього звіту описані основні зміни у кожній з областей.

Ключові тенденції

Три основні тенденції на рівні всіх п'яти областей включають:

- Покращення міжгрупових стосунків, зокрема, підвищення готовності до діалогу з різноманітними групами в суспільстві і одночасно значне зменшення негативних стереотипів та сприйняття соціальних загроз;
- Збільшення підтримки мирного вирішення конфлікту (на протилежність його військовому вирішенню) одночасно з високим рівнем втомленості від конфлікту;
- Збільшення довіри центральним органам влади, хоча й загальний рівень довіри до них залишається набагато нижчим, ніж рівень довіри місцевим органам влади.

Такі тенденції спостерігалися в областях:

- У **Дніпропетровській області** найбільше збільшився рівень довіри до центральних органів влади, але разом з тим і найбільше погіршилося відчуття особистої безпеки;
- Усвідомлюваний рівень соціальних загроз з боку різних груп у суспільстві знизився у **Донецькій області**, але помітно підвищилася схильність до міграції та знизився рівень економічної безпеки;
- Більшість показників залишилися на тому ж рівні в **Харківській області**, але покращилось сприйняття осіб, що проживають на непідконтрольних уряду територіях (НПУТ) в Донецькій та Луганській областях, і зафіксовано особливо високий рівень довіри місцевим органам влади;
- Значні покращення в **Луганській області** стосуються відносин між групами у суспільстві (у тому числі зниження рівня стереотипів та підвищення готовності до діалогу); та
- У **Запорізькій області** покращилися показники, що стосуються державного управління, в тому числі помітне зниження усвідомлюваного рівня корупції та підвищення рівня політичної безпеки.

Найбільш значущі зміни з 2017 по 2018 рік: загальні тенденції для регіону

Найбільш значущі зміни у всіх п'яти областях у східній Україні наведені нижче в Таблиці 1.

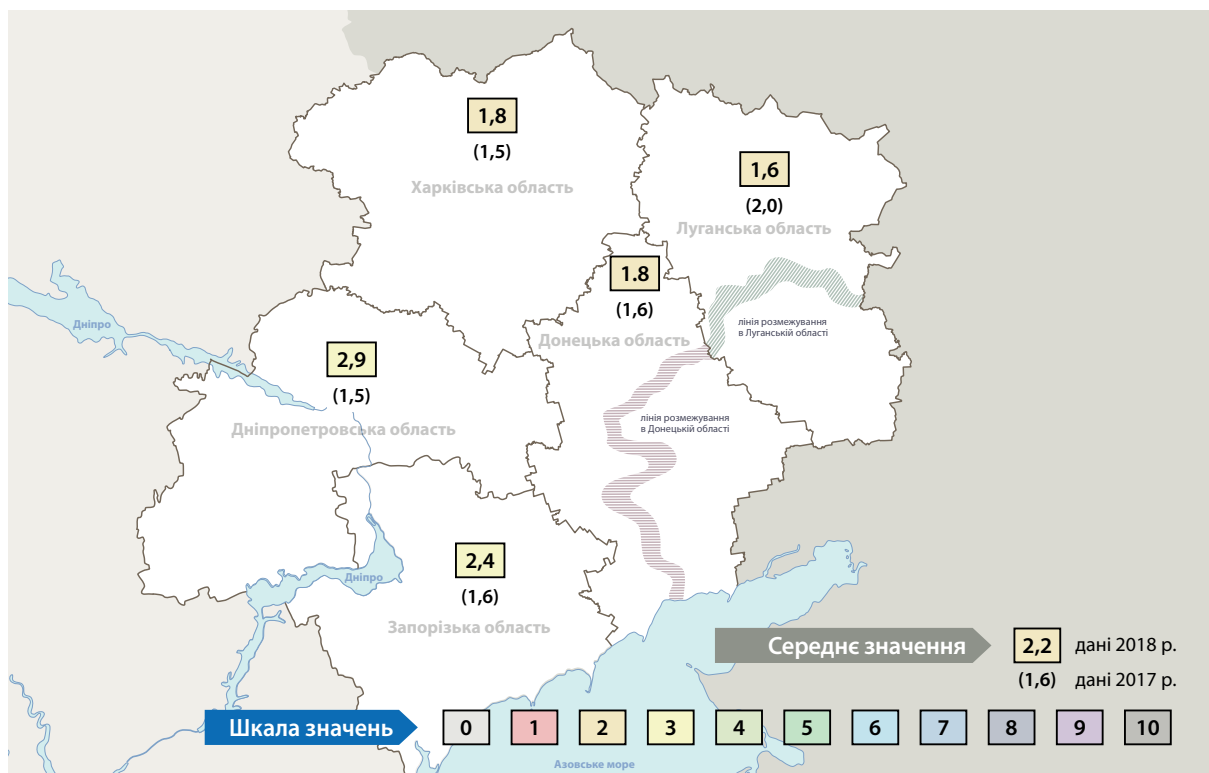
■ **Таблиця 1. Показники Індексу USE, які зафіксували найбільш значущі зміни з 2017 по 2018 рік в п'яти областях***

Показник	2017	2018	Зміна
Довіра центральним органам влади	1,6	2,2	▲
Вплив традиційних ЗМІ	6,0	5,4	▼
Особиста безпека	4,8	4,2	▼
Готовність до діалогу з особами, що проживають на НПУТ	5,8	6,4	▲
Соціальна загроза з боку осіб, що проживають на НПУТ	4,2	3,6	▼
Схвалення військових дій	1,7	1,3	▼

* Показники представлені в порядку зменшення різниці у значеннях.

Найбільш значна зміна на рівні всіх п'яти областей – це покращення рівня довіри центральним органам влади¹, хоча й загальний рівень довіри залишається дуже низьким (див. Рисунок 1). Дніпропетровська область – область з найвищим рівнем довіри, саме тут відбулося найбільш значне покращення показника порівняно до 2017 року (див. далі по тексту). Водночас рівень довіри місцевим органам влади² вищий та стабільніший, цей показник не зазнав значних змін 2018 року (див. Рисунок 2).

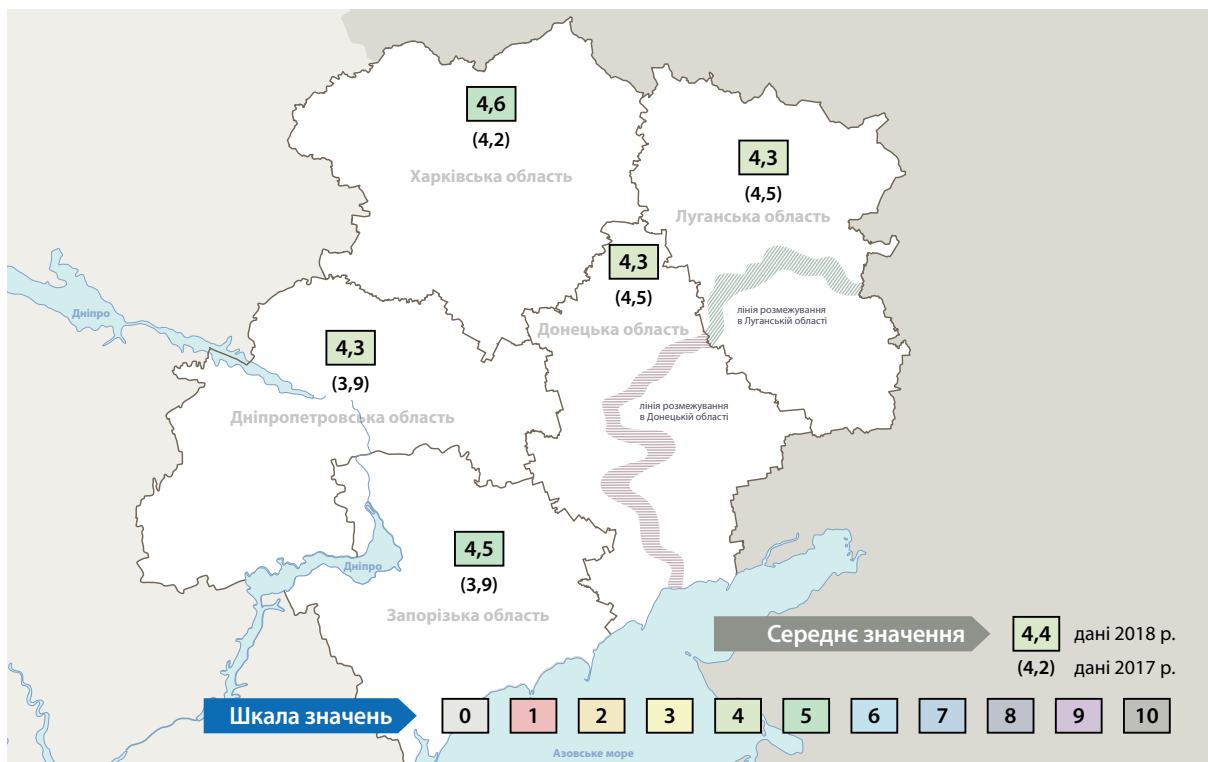
■ **Рисунок 1. Рівень довіри центральним органам влади**

¹ Центральні органи влади включають Кабінет Міністрів, суди, парламент та президента.

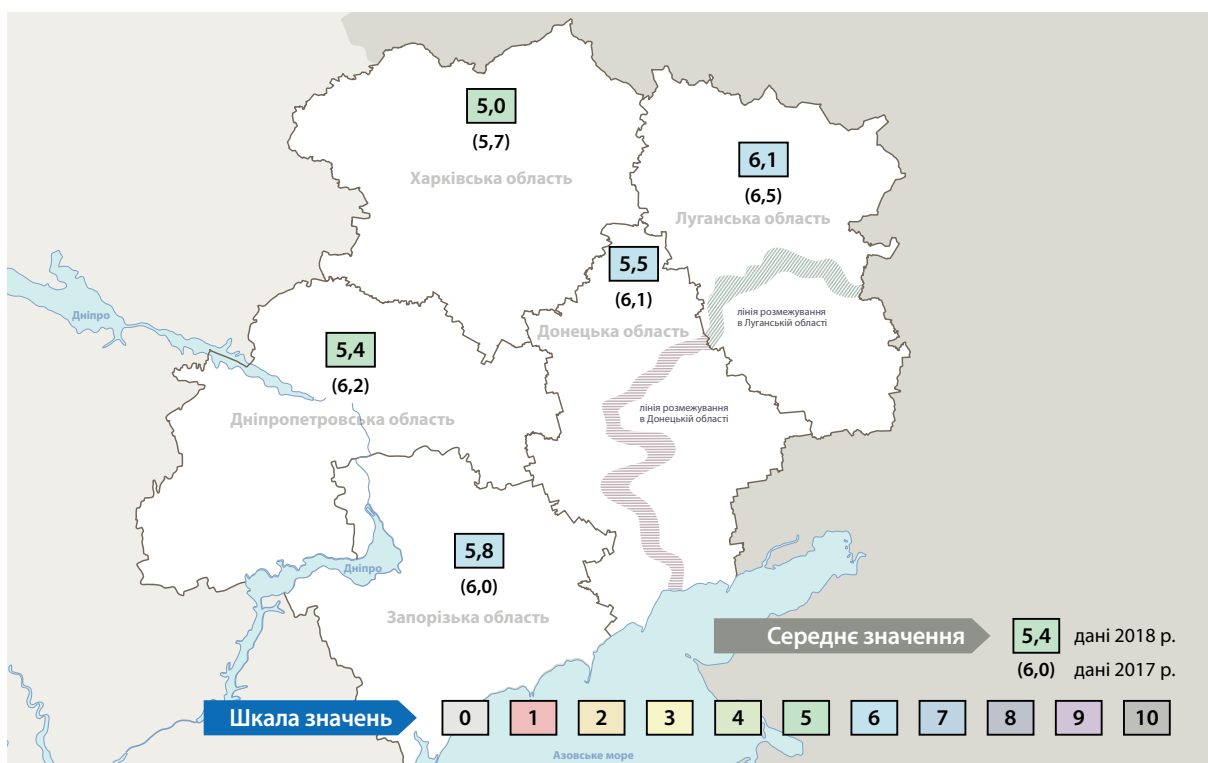
² Місцеві органи влади включають поліцію, школи, обласну державну адміністрацію та міську/сільську адміністрацію.

■ Рисунок 2. Рівень довіри місцевим органам влади

Друга найбільш значуща зміна – це зниження рівня споживання традиційних засобів масової інформації³ (см. Рисунок 3). Зменшення впливу традиційних ЗМІ відображає глобальну тенденцію, де онлайн ЗМІ відіграють все більш і більш важливу роль в якості основного джерела інформації про актуальні події та процеси. Однак, споживання онлайн ЗМІ у східній Україні суттєво не збільшилось за рік, і це може бути пов'язано зі зниженням загального рівня використання ЗМІ як джерела інформації. Жінки та чоловіки надають перевагу різним джерелам інформації: жінки частіше споживають традиційні ЗМІ, а чоловіки – онлайн ЗМІ. Ці дані підтверджує інші дослідження, які свідчить, що рівень доступу до інтернету та загальний рівень використання Інтернету вищий серед чоловіків, ніж серед жінок.⁴

■ Рисунок 3. Рівень споживання традиційних ЗМІ

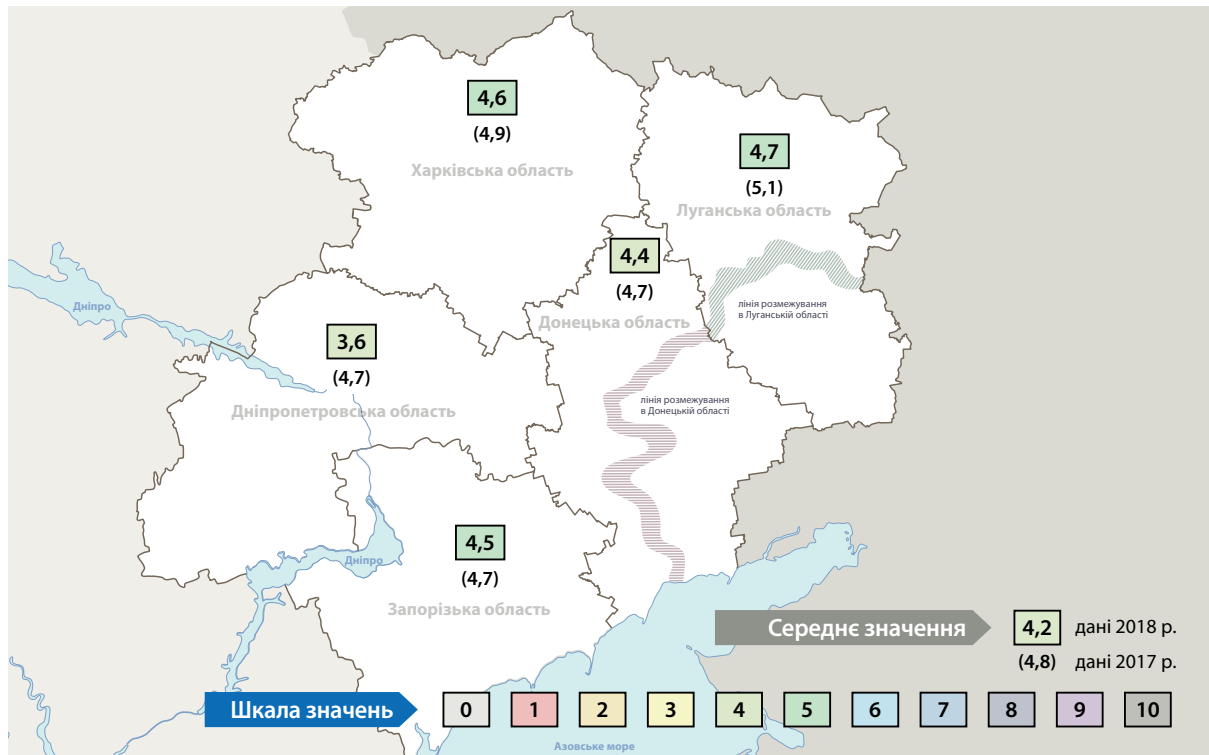

³ До традиційних засобів масової інформації відносять телебачення та газети.

⁴ <https://www.kiis.com.ua/?lang=rus&cat=reports&id=705&page=1&t=5>

Третя найбільш значуща зміна – це зниження рівня особистої безпеки⁵ (див. Рисунок 4). Заслуговує на увагу те, що не було зафіксовано значних змін у рівні особистої безпеки у Донецькій та Луганській областях, але загальний рівень відчуття безпеки знизився через значне погіршення у Дніпропетровській області. Розподіл за демографічними ознаками вказує на те, що жінки, особливо у віці 60 років і старші, набагато менше відчувають себе у безпеці, ніж чоловіки. Тим не менш, найнижчі рівні особистої безпеки виявлені на території вздовж лінії розмежування (для отримання докладної інформації дивись звіт USE *про лінію розмежування*).

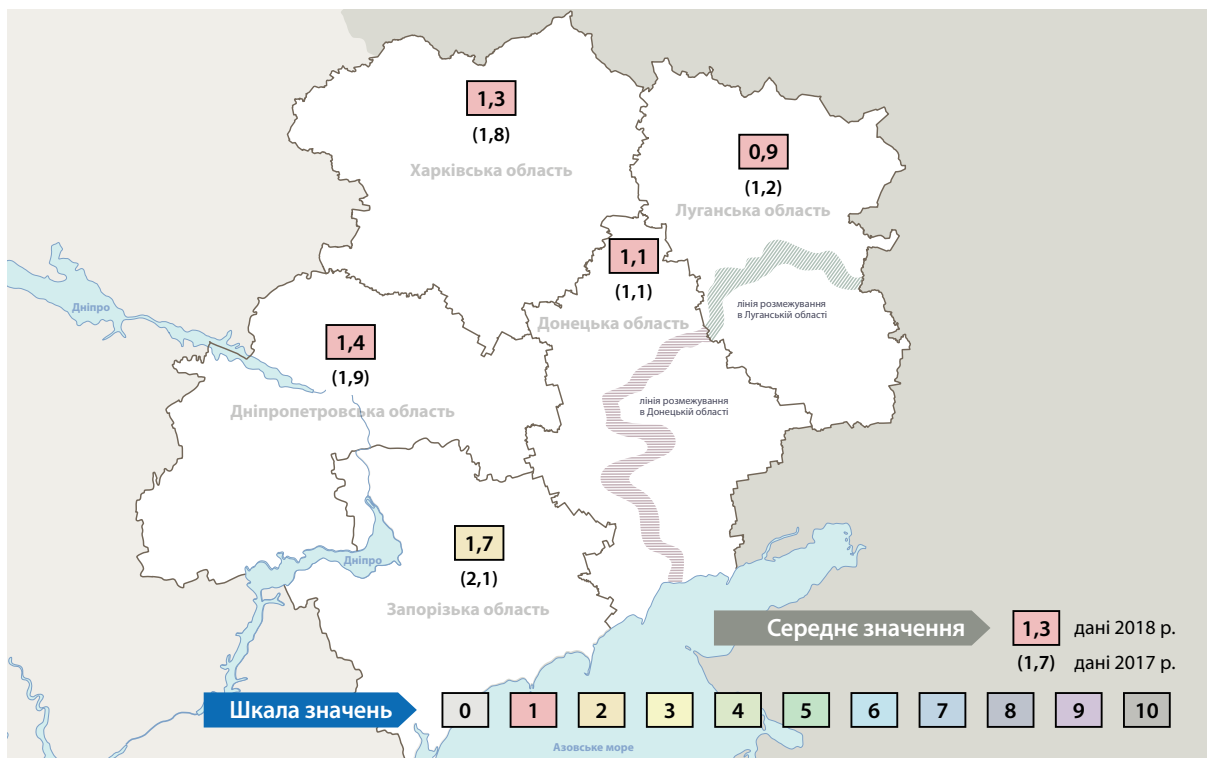
■ Рисунок 4. Рівень особистої безпеки

Решта три значні зміни з 2017 року по 2018 рік вказують на збільшення підтримки мирного вирішення конфлікту у східній Україні разом з підвищенням рівня готовності до контактів з особами, що проживають на непідконтрольних уряду територіях (НПУТ) у Донецькій та Луганській областях. Рівень підтримки військового вирішення конфлікту стабільно низький (див. Рисунок 5), хоча й розподіл за демографічними ознаками вказує на те, що чоловіки набагато більше схильні підтримувати військове вирішення конфлікту (особливо чоловіки у віці 18-35 років) у порівнянні з жінками.

⁵ Особиста безпека вимірюється ступенем усвідомлення людиною себе у безпеці від насильства у повсякденному житті.

■ Рисунок 5. Рівень підтримки військових дій для вирішення конфлікту у східній Україні

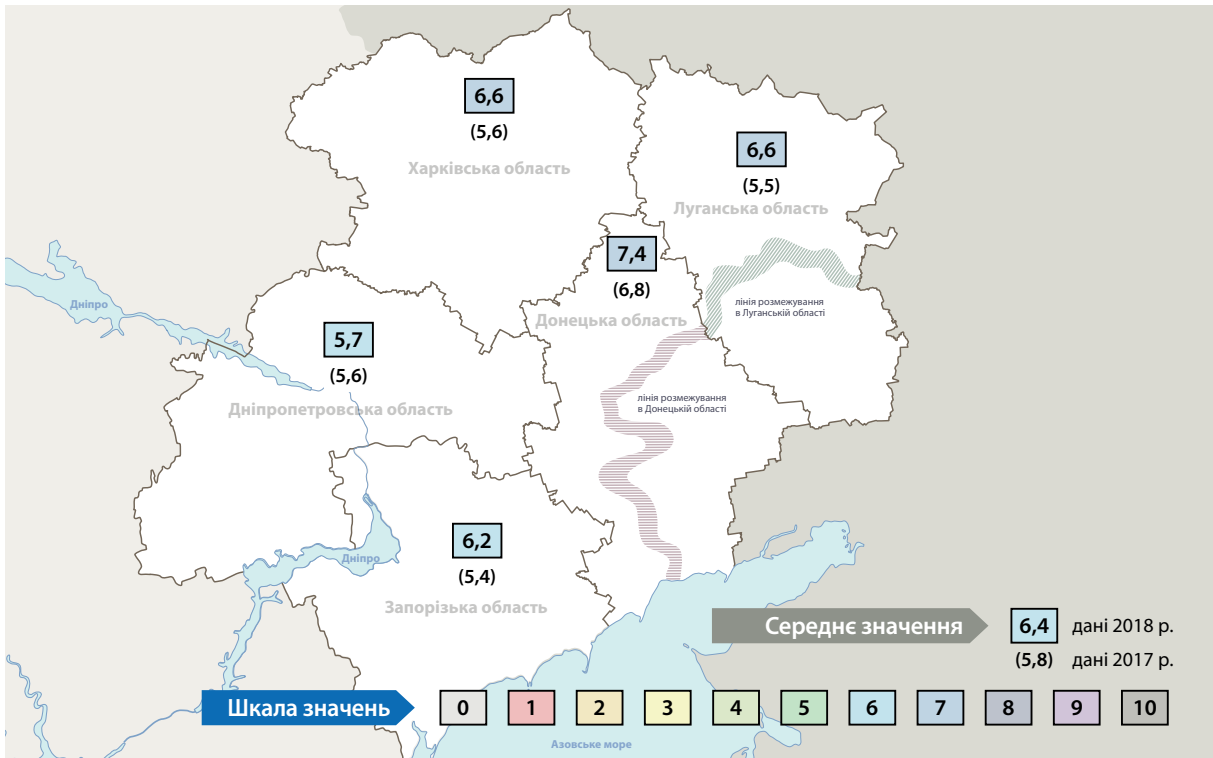

Ще однією ознакою зростання підтримки мирного вирішення конфлікту є той факт, що респонденти у східній Україні стають дедалі відкритішими до діалогу з особами, які проживають на НПУТ, і вважають, що мешканці НПУТ меншою мірою представляють соціальну загрозу⁶ у порівнянні з 2017 роком. Рівень готовності до діалогу⁷ з мешканцями НПУТ особливо високий у Донецькій області (див. Рисунок 6) й помітно нижчий у Дніпропетровській області. Схожа ситуація стає очевидною, якщо подивитися на усвідомлюваний рівень соціальної загрози з боку осіб, що проживають на НПУТ (див. Рисунок 7). В Донецькій області виявлено найнижчий рівень усвідомлення соціальної загрози в той час, як в Дніпропетровській області – найвищий. Так само як і в 2017 році, існує значна різниця між Донецькою та Луганською областями: в Луганській області фіксується нижчий рівень готовності до діалогу та вищий рівень відчуття соціальної загрози у порівнянні з Донецькою областю.

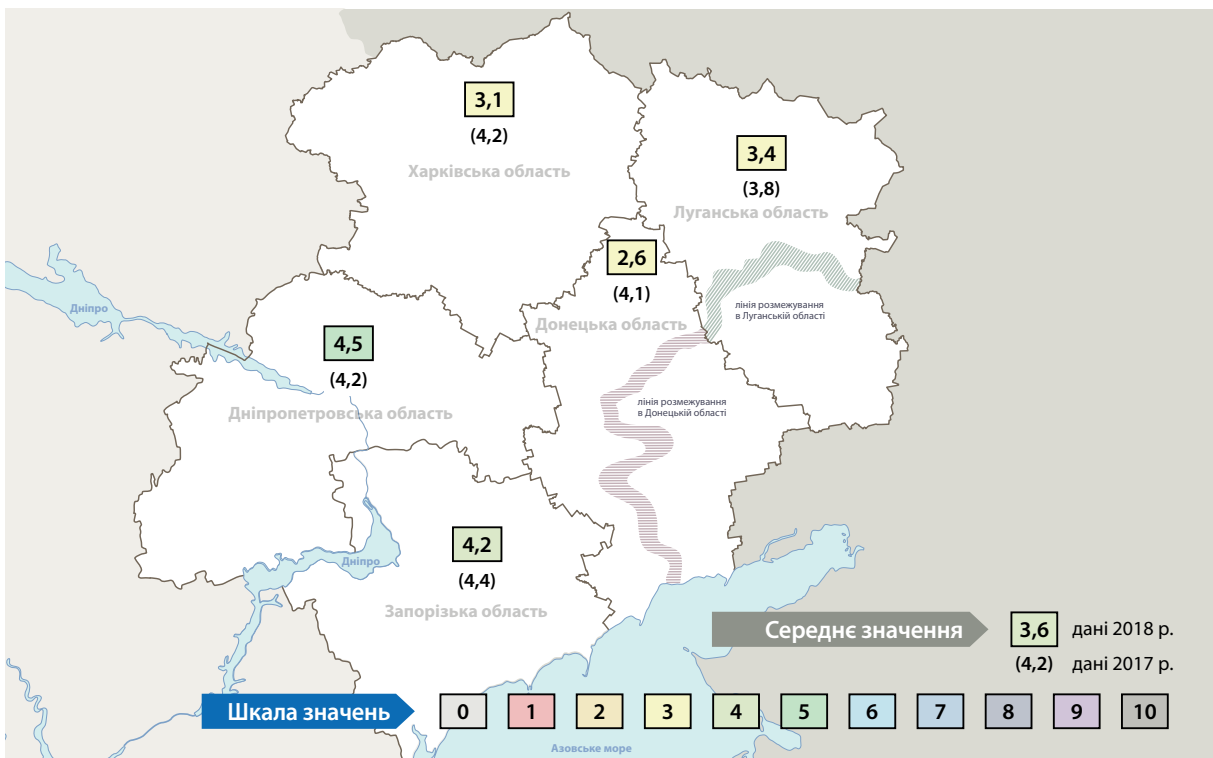
⁶ Соціальна загроза означає відчуття, що збільшення кількості (осіб, що проживають на НПУТ в даному випадку) могло б привести до зменшення можливостей працевлаштування, дестабілізації суспільства в цілому, підвищення рівня злочинності та підриву єдності.

⁷ Готовність до діалогу означає відчуття, що члени групи почують аргументи та будуть готові до обговорення, і що діалог призведе до взаємної вигоди.

■ Рисунок 6. Рівень готовності до діалогу з особами, що проживають на НПУТ

■ Рисунок 7. Відчуття соціальної загрози з боку осіб, що проживають на НПУТ

Найбільш значущі зміни з 2017 року по 2018 рік: розподіл за областями

В цьому розділі представлені найзначущі зміни з 2017 по 2018 рік у кожній з п'яти областей.

Дніпропетровська область

Хоча рівень довіри центральним органам влади підвищився майже вдвічі у Дніпропетровській області, він залишається дуже низьким (див. Таблицю 2). Попри це, рівень особистої безпеки значно знизився, зокрема, респонденти зазначають, що вони відчують себе менш безпечно, коли йдуть вулицями наодинці ввечері або вночі. Однак, у той самий час мешканці Дніпропетровської області також повідомляють про підвищення рівня довіри поліції (з 3,0 балів у 2017 році до 3,7 балів у 2018 році). Також у 2018 році було зафіксовано підвищення рівня задоволеності послугами мережі громадського транспорту і надання питної води. Інші значні зміни стосуються політичного бачення, яке демонструє послідовну траєкторію, – збільшення рівня позитивного ставлення до прихильників інтеграції до Євросоюзу і зменшення підтримки членства в Митному союзі. Відбулося також збільшення підтримки безумовної реінтеграції НПУТ та зменшення підтримки будь-якому рішення, яке залишить НПУТ непідконтрольними Києву.

■ Таблиця 2: Значні зміни у Дніпропетровській області

Показник	2017	2018	Зміна
Довіра центральним органам влади	1,5	2,9	▲
Особиста безпека	4,7	3,6	▼
Підтримка Митного союзу ⁸	5,2	4,2	▼
Нестача питної води	2,0	2,9	▲
Позитивне ставлення до осіб, які підтримують тісні зв'язки з ЄС	6,2	7,0	▲
Споживання традиційних ЗМІ	6,2	5,4	▼
Функціональність громадського транспорту	6,5	5,7	▼
Політичне бачення НПУТ як окремі країни	2,2	1,5	▼
Політичне бачення НПУТ як частини Російської Федерації	2,0	1,3	▼

Донецька область

Найбільш значущі результати в Донецькій області стосуються міжгрупових відносин. Мешканці Донецької області продемонстрували значне зниження рівня усвідомлення соціальної загрози з боку різних груп⁹, у тому числі груп із відмінними політичними поглядами та груп з інших частин країни. Хоча й рівень позитивного ставлення до внутрішньо переміщених осіб (ВПО) знизився, вони залишаються однією з найбільш позитивно оцінюваних груп. Готовність до діалогу з особами, що проживають на НПУТ, також підвищилася – зафіксовано найвищий показник серед усіх п'яти областей. Що стосується надання послуг, одночасно з відчуттям, що якість доріг покращилася, оцінка ефективності послуг громадського транспорту погіршилася. Що стосується політичного бачення, знизився рівень підтримки приєднання до Митного союзу (хоча й не так суттєво, як у Дніпропетровській області), в той час як рівень підтримки членства в НАТО підвищився. Водночас, мешканці області зазначають зменшення рівня економічної безпеки¹⁰ паралельно з підвищенням схильності до міграції¹¹.

⁸ Митний союз означає економічний союз Вірменії, Білорусі, Казахстану, Киргизстану та Росії.

⁹ Знизився рівень усвідомлення соціальної загрози, особливо по відношенню до ВПО та осіб, що проживають на НПУТ.

¹⁰ Економічна безпека означає наявність фінансових коштів для купівлі продовольства, одягу та/або більш дорогих речей, а також наявність системи соціального забезпечення та доступу до продовольства і доступність продовольства за ціною.

¹¹ Схильність до міграції вимірюється ступенем, в якому особа схильна залишити свій регіон проживання у пошуках більших або кращих можливостей.

■ Таблиця 3: Значні зміни у Донецькій області

Показник	2017	2018	Зміна
Соціальна загроза з боку усіх груп	4,1	3,0	▼
Забезпечення якості доріг	3,2	3,9	▲
Підтримка Митного союзу	5,3	4,7	▼
Готовність до діалогу з особами, що проживають на НПУТ	6,8	7,5	▲
Підтримка членства в НАТО	2,4	2,9	▲
Споживання традиційних ЗМІ	6,1	5,5	▼
Економічна безпека	4,8	4,3	▼
Позитивне ставлення до ВПО, що проживають у цьому регіоні	7,9	7,5	▼
Забезпечення роботи громадського транспорту	6,4	5,9	▼
Схильність до міграції	4,2	4,7	▲

Луганська область

Як і в Донецькій області, в Луганській області було зафіксовано значне покращення міжгрупових стосунків, у тому числі серйозне підвищення рівня готовності до діалогу з різними групами у суспільстві, а також зменшення негативних стереотипів. Мешканці Луганської області повідомляли про меншу кількість контактів з ВПО у 2018 році, що може відображати скоріш кращу інтеграцію у новому для переселенців місці, а не дистанціювання з боку приймаючих місцевих громад. Хоча рівень корупції знизився, за оцінками респондентів, підвищення рівня довіри до центральним або місцевим органів влади не відбулося. Як і в Донецькій області, підвищилася схильність до міграції – Луганська область зафіксувала найвищий рівень схильності до міграції серед усіх п'яти областей. Кардинальна відмінність від Дніпропетровської та Донецької областей полягає у підвищенні рівня підтримки Митного союзу в Луганській області, що може бути пов'язано з більш негативним впливом зруйнованих торговельних відносин з Російською Федерацією. Так само як і в інших областях, знизилася підтримка політичного рішення конфлікту, яке призведе до будь-якого виду незалежності НПУТ.

■ Таблиця 4: Значні зміни у Луганській області

Показник	2017	2018	Зміна
Готовність до діалогу з усіма групами	5,1	6,1	▲
Негативні стереотипи до усіх груп	2,6	2,0	▼
Довіра Збройним силам України	4,6	3,7	▼
Схильність до міграції	4,4	5,2	▲
Контакти з ВПО	4,6	3,9	▼
Підтримка Митного союзу	5,1	5,7	▲
Оцінка рівня корупції	6,4	5,8	▼
Політичне бачення НПУТ як окремих країн	2,5	2,0	▼

Харківська область

Тільки три значні зміни було зафіксовано в Харківській області, і всі вони відображають позитивні зміни (див. Таблицю 5). По-перше, мешканці Харківської області знизили рівень відчуття соціальної загрози від осіб, які проживають на НПУТ. По-друге, мешканці Харківської області стали більш відкритими до участі у діалозі з мешканцями НПУТ. По-третє, значно підвищився рівень довіри сільській/міській адміністрації, в той час як рівень довіри центральним органам влади не продемонстрував значущих змін.

■ Таблиця 5: Значні зміни у Харківській області

Показник	2017	2018	Зміна
Соціальна загроза з боку осіб, що проживають на НПУТ	4,2	3,1	▼
Готовність до діалогу з особами, що проживають на НПУТ	5,6	6,6	▲
Довіра сільській/міській адміністрації	4,7	5,6	▲

Запорізька область

У Запорізькій області було зафіксовано низку важливих покращень, переважно у сфері державного управління (див. Таблицю 6). Значно знизився усвідомлюваний рівень корупції, підвищився рівні політичної безпеки, довіри до центральних і місцевих органів влади, і задоволення якістю доріг. У Запорізькій області, на протилежність усім іншим областям, не було зареєстровано жодних значущих змін у міжгрупових стосунках.

■ Таблиця 6: Значні зміни у Запорізькій області

Показник	2017	2018	Зміна
Оцінка рівня корупції	7,4	6,4	▼
Політична безпека	4,5	5,4	▲
Довіра центральним органам влади	1,6	2,4	▲
Довіра місцевим органам влади	3,9	4,5	▲
Забезпечення якості доріг	2,9	3,4	▲